

Elise Valmorbida

De madonna
van de bergen

Nederlandse vertaling
Carolien Metaal

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

Inhoud

1923 9

1928 FASCISTENTIJDPERK JAAR VI	67
1936 FASCISTENTIJDPERK JAAR XIV	107
1942 FASCISTENTIJDPERK JAAR XX	149
1944 FASCISTENTIJDPERK JAAR XXII	263
1948	335
1950	445
TOT SLOT	
Voedsel, familie, geschiedenis	519

1923

Gesmolten sneeuw

Haar vader is vertrokken om een echtgenoot voor haar te zoeken. Hij heeft zijn muilezel, een foto en een pakketje eten meegenomen: huisgemaakte *soppressa*, koude polenta en een flesje wijn; water is nergens voor nodig, de wereld is vol water. Het is lente; een verloving kan dan net zo abrupt opbloeien als een Napolitaanse cycloam op een vochtige rots, en net zo lieflijk als een alpenviooltje dat gevoed wordt door smeltende bergsneeuw.

Maria Vittoria borduurt een laken voor haar uitzet. Iedereen werkt hard, benut het daglicht. Twaalf bijeengekropen huishoudens hakken, repareren, timmeren, koken, wassen, schoffelen, zetten vallen, snoeien, schillen en vlechten wilgentenen, zaaien haver, tabak, kool, uien en erwten. De beesten maken hun gebruikelijke kabaal, maar de hele *contrà* voelt incompleet zonder haar vader. Een lichaam zonder hoofd.

In zijn borstzak heeft hij de enige foto die er van haar is, gemaakt toen ze zeventien was, samen met haar zussen, broers, ouders en grootouders. Met haar vijfentwintig jaar is ze nu bijna niet huwbaar meer, maar ze is sterk en gezond, en haar kleine zusje Egidia zegt dat ze knap is. Het is gewoon pech,

of Gods wil, of het noodlot, dat er in dit dal noch in het volgende geschikte echtgenoten wonen, alleen ziekelijke inteeltkerels, gebochelden en mannen die verminkt zijn door de Oostenrijkers. Dat de contrà zo moeilijk bereikbaar is, zo ver van de steden ligt, maakt het er niet gemakkelijker op. En haar vader zal niet de hand van zomaar iemand accepteren, hij heeft een naam en status hoog te houden. Hij bezit wat onroerend goed. Hij is een zakenman. Hij heeft zelfs briefpapier waarop zijn naam is gedrukt.

Voordat de foto is gemaakt, vóór de evacuatie, heeft Maria een aanzoek gehad. De man was helemaal uit Villafranca gekomen en had papieren bij zich waarop stond dat hij niet meer hoefde te vechten, dat hij aanspraak maakte op een fatsoenlijk pensioen en speciale voorrechten. Maar hij was een vinger en een oog kwijtgeraakt.

‘Wie weet wat hij nog meer mankeert?’ had haar vader gezegd toen hij het aanbod afsloeg. ‘We kunnen vast beter krijgen.’

En mama zei wat iedereen zegt, alle nichten, alle vrouwen: *No se rifiuta nessun, gnanca se l'è gobo e storto*. Weiger niemand, ook al heeft hij een bochel en loopt hij mank. En toen had *papà* gezegd dat ze die stomme wijsheden voor zich moest houden.

Maria ziet een madeliefje voor zich waar ze een voor een de blaadjes uit trekt, terwijl ze fluistert:

<i>El me ama</i>	Hij houdt van me
<i>El me abrama</i>	Hij begeert me
<i>El me abraçia</i>	Hij omhelst me
<i>El me vol ben</i>	Hij geeft om me
<i>El me mantien</i>	Hij onderhoudt me
<i>El me ama</i>	Hij houdt van me
<i>El me abrama</i>	Hij begeert me
<i>Nol me vole</i>	Hij wil me niet
<i>El me dise su.</i>	Hij wijst me af.

Ze herhaalt gebeden uit *De christelijke bruid*. Dit boek, haar enige boek, is haar dierbaar. Klein, gebonden in blauw leer, met een gouden randje langs iedere bladzijde. Er staan meer gebeden in die ze kan opzeggen en meer zedenlessen dan ze kan onthouden, maar de opdracht – *voor mijn lieve meisje* – en de richtlijnen voorin schenken haar levenskracht en wijzen haar de weg. *Terwijl je bidt, is het verstandig om aan zelfkastijding te doen. Dit is een manier om offers te brengen en tevens je geest te verlossen van de kleine irritaties van het leven.*

Ze prikt met de naald in haar vingertoppen. Ze kijkt als het bloed verschijnt. Haar borduurwerk moet wachten. De druppels veegt ze weg met haar zakdoek.

‘Alstublieft Heer, geef me de vroomheid het Heilige Sacrament van het huwelijk te accepteren,’ fluistert

ze, ook al kan niemand haar horen. ‘Heilige Maria, Moeder van God, vraag Hem mij een man te geven die me zal beschermen en me een liefhebbend christelijk gezin zal schenken...’

Maar stiekem fantaseert ze over hoe knap haar geliefde zal zijn, dat hij net zo’n vriendelijk gezicht als Jezus heeft, even rechtlijnig als de pastoor en net zo lang als haar vader is en even lekker ruikt als een vrouw. Zal hij net zo’n dikke, borstelige snor hebben als haar papà? Zal hij een baard hebben als haar *nonno*? Een brede strook oude tabak die zijn gezicht en hals maskeert? Of zal hij een snor hebben als haar broer: twee dunne lijntjes die eindigen in punten? Ze beeldt zich in dat het haar op zijn knappe gezicht kriebelt op haar wang. Haar hart klappert als de vleugels van een vogel. Ze bant deze gedachten uit en prikt zich weer. Eén keer in elke vingertop, keurig als een rozenkrans. Tijdens de bruiloft in Kana, waar Jezus water in wijn veranderde, taalden de bruid en bruidegom niet naar blinde hartstocht – ze wisten dat ze op de Dag des Oordeels rekenschap verschuldigd zouden zijn aan God.

Maria prikt zichzelf in elke pols nu ze haar tien vingertoppen heeft gehad. Weer veegt ze het bloed weg met haar zakdoek. Ze moet het huwelijkslaken rein en wit houden, zoals haar ziel, zoals haar lichaam, onbevlekt en nieuw. Maar ze is oud. Vijfentwintig

jaar oud en onaangeraakt door een man. Ze draagt geen vingerhoedjes. Ze heeft handen die een beest de nek kunnen omdraaien. Armen om in een pan kokende polenta te roeren. Ze is een aanwinst voor elke man, maar dan moet hij wel bereid zijn haar leeftijd door de vingers te zien.

Ze staart uit het raam. Het druppelt uit de dakgoten en van de vensterbanken, de wereld daarachter druipt nu het dooit. Sommige bomen gaan nog gebukt onder een deken van sneeuw. Ze hoort een muilezel klaaglijk balen. En dan de kerkklokken, helder en krachtig, ondanks de afstand. Een minuut aanhoudend eentonig klokgelui. Het klinkt melancholiek, niet vrolijk zoals bij een doop. Dan valt er een stilte. Er is iemand overleden. Vervolgens slaat de klok weer een minuut achter elkaar. Als het gebeier nu ophoudt, is er een vrouw gestorven. Misschien wel de oude heks die als een krankzinnige rondwaart in haar nachtpon. Er valt een stilte. Maar die wordt meteen gevolgd door weer een minuut gelui. De overledene is een man. De zoveelste dode man op de wereld. Een man krijgt drie minuten en een vrouw twee, omdat een man belangrijker is, omdat Adam de eerste man was en Jezus een man was, en God is de Heer, en de apostelen waren mannen, en priesters zijn mannen, en de paus is een man.

Haar vader maakt zijn tocht over heuvels en door

dalen, baant zich een weg over steile hellingen met zachter wordende sneeuw, riskeert lawines en misschien wel wolven... Wie weet welke gevaren hij zal moeten trotseren?

Mensen zwerven, maar bergen blijven op hun plek. En toch zijn bergen wispelturig – één verkeerde stap en er kan opeens een spleet verschijnen, een zonnige hemel sust een jager tot een onvoorzichtig kind, een ijsskoude nevel verblindt binnen een paar tellen de omgeving, een geniepige lucht kruipt in de longen en wordt longontsteking.

Maria borduurt en borduurt. Witte bloesems in een golvende lijn. Het linnen is niet het allerduurste, maar van een goede kwaliteit en sterk; het zal jaren duren voordat ze het zal moeten stoppen of oplappen. Haar aanstaande zal haar handwerk bewonderen. Hij zal de geborduurde bloemen strelen en dan zal hij haar wang als een bloem strelen. En ze zullen elkaar net zo stevig vasthouden als twee walnoothelften en uiteindelijk zullen er kinderen verschijnen, met Gods hulp, want kinderen en bloemen maken van een huis een thuis.

Fioi e fiori i fà la casa.

De rand van haar laken is bijna af. Dat moet wel een teken zijn. Nog maar drie bloesems met kronkelende stelen en takjes met knoppen. Platsteek, kettingsteek en steelsteek. Allemaal in het wit. Ze weet

zeker dat als ze eindelijk bij de zoom is, haar vader zal verschijnen met haar geliefde. Hij is al meer dan twee dagen weg. Ze zal zich achter de deur verstoppen, een glimp opvangen van haar lekker ruikende aanstaande met zijn lieve gezicht, en daarna zal hij haar herkennen van de oude foto.

Ze legt haar borduurwerk neer en knijpt in haar wangen, strijkt met haar vingertoppen over haar kaak, betast haar volle lippen. Hoe is het om een man te kussen? Ze heeft zich ooit bijna door haar neef Duilio laten kussen, voordat hij naar het seminarie ging, voordat hij soldaat werd. Ze kust haar vingers en denkt terug aan haar zelfkastijding.

Op zon- en feestdagen draagt ze nog steeds haar hooggesloten donkerbruine jurk met aangesnoerde taille – ze heeft er goed voor gezorgd. Haar man zal die herkennen zodra hij haar ziet, ook al was haar jurk op de foto nog helemaal nieuw. Zal hij het stopwerk waarderen, omdat dat haar spaarzaamheid en vaardigheden toont? Nee, hij zal denken dat haar vader niet rijk genoeg is om na acht lange jaren een nieuwe jurk voor haar te kopen. Ze vindt het verschrikkelijk om arm te zijn. Echt verschrikkelijk. Maar ze zal niet als een echt arm meisje in november trouwen, als het zware werk van de zomer en herfst gedaan is en een meisje tijdens de winter niet meer dan een extra mond is om te voeden. *Na boca*